

Notitie thuiszitters en thuisonderwijs Ouders & Onderwijs

T.b.v. het rondetafelgesprek met de vaste Kamercommissie OCW d.d. 23 mei 2024

Ouders & Onderwijs is de landelijke organisatie voor alle ouders met kinderen in de schoolgaande leeftijd. Ons adviespunt beantwoordt jaarlijks zo'n 13.000 vragen van ouders. Een flink deel daarvan gaat over passend onderwijs. We krijgen ook veel vragen van ouders van thuiszitters. Naast het ondersteunen en adviseren van ouders, vertegenwoordigen we hun belangen in het onderwijsveld. Eén van onze speerpunten daarbij is passend onderwijs, omdat we zien dat te veel kinderen geen passende ondersteuning krijgen. Steeds meer kinderen gaan hierdoor zelfs helemaal niet meer naar school. In deze notitie delen wij de ervaringen uit de praktijk en doen we enkele voorstellen voor verbetering.

Onderscheid 'thuiszitters' en 'thuisonderwijs'

Op de agenda staan twee onderwerpen: thuiszitters en thuisonderwijs. We willen benadrukken dat dit verschillende onderwerpen zijn, die verschillende oplossingen vragen. Thuiszitters (verreweg de grootste groep) zijn kinderen die graag onderwijs zouden willen volgen, maar voor wie het niet lukt om passend onderwijs te realiseren. Vaak hebben zij met hun ouders een hele route doorlopen van niet passend onderwijs en blijkt er geen passend aanbod te zijn. Thuisonderwijs gaat over ouders die er bewust voor kiezen om hun kinderen thuis onderwijs te bieden. Die groepen lopen soms door elkaar. Ouders die geen passend onderwijs kunnen vinden, gaan soms over op het verzoek tot een vrijstelling van de leerplicht uit noodzaak. Beide groepen zijn vaak op zoek naar een flexibelere vorm van onderwijs die beter past bij hun kinderen. Toch is het belangrijk om de onderwerpen goed van elkaar te scheiden. In deze notitie gaan we in op de vraagstukken die spelen bij thuiszitters als gevolg van niet passend onderwijs.

Oorzaken thuiszitten

1. Geen dekkend aanbod

De belangrijkste oorzaak van thuiszitten is het gebrek aan passend onderwijsaanbod. Het gaat vaak om kinderen die vast zijn gelopen in het reguliere onderwijs en school is 'handelingsverlegen'. Dit betekent dat scholen niet weten wat ze moeten doen om passend onderwijs te bieden of school zegt het niet te kunnen. Het lukt vervolgens ook niet om een andere school te vinden die dit wel kan of wil. Deze kinderen zitten vervolgens (vaak langdurig) thuis, omdat er simpelweg geen school is die ze aan wil nemen.

2. Wachtlijsten

Kinderen komen thuis te zitten, doordat er wachtlijsten zijn in het speciaal onderwijs en bij de jeugdzorg. In de tussentijd wordt er vaak niets aangeboden aan onderwijs. Soms zitten kinderen langdurig thuis, omdat ze in afwachting zijn van een jeugdzorgtraject.

3. Schooltrauma

Er is een groep kinderen die vanwege achtereenvolgende negatieve ervaringen in het onderwijs helemaal niet meer naar school kan. Zij hebben een schooltrauma opgelopen. Dit kan ontstaan door nare situaties, zoals extreem pesten of geweld. Maar het gaat ook om kinderen die een jarenlange route langs verschillende scholen hebben gevolgd en daar steeds maar weer weg moesten. Op een gegeven knapt er dan iets en kan een kind echt niet meer naar school.

4. Vastgelopen in 'het systeem'

Soms zitten kinderen simpelweg thuis, omdat het systeem ergens is vastgelopen en het eindeloos duurt om tot een oplossing te komen. Dan is er bijvoorbeeld discussie over wie wat moet betalen, of zorg of onderwijs 'voorzorg' is of welk samenwerkingsverband verantwoordelijk is. Door dit vastlopen van het systeem duurt het soms maanden voordat een kind weer toegang tot onderwijs heeft. Hoe langer dit duurt, hoe moeilijker het voor kinderen is om weer naar school terug te keren.

5. School onderneemt geen/te weinig stappen

We kennen ook veel situaties waarin school er soms maanden over doet om in actie te komen. Kinderen zitten dan thuis zonder duidelijk plan over hoe verder. School zegt dan bijvoorbeeld dat een kind niet te handhaven is in de klas, maar onderneemt geen stappen om te komen tot een oplossing. Of school is bezig met een toelaatbaarheidsverklaring voor het speciaal onderwijs, maar doet hier lang over. Soms is er ook onenigheid tussen school en ouders over wat een passende stap is. Ouders vertellen ons regelmatig dat hun kind al weken of zelfs al maanden niet naar school is geweest, maar dat ze niets van school horen. Of dat er een gesprek moet worden ingepland en dat daar weken overheen gaan. Waarna er nog geen oplossing is en er dus een vervolg moet komen. En zo kan dat maanden doorgaan zonder dat er echt iets gebeurt.

Gevolgen van thuiszitten

De gevolgen van thuiszitten zijn vaak ernstig. Voor kinderen betekent het een onzekere situatie, omdat onduidelijk is waar en wanneer er weer toegang is tot passend onderwijs. Ook is er vaak een hoop aan vooraf gegaan, waardoor kinderen het gevoel hebben niet welkom te zijn of dat het aan hen ligt dat ze niet naar school kunnen. Omdat er geen onderwijs wordt geboden, lopen ze leerachterstanden op. Kinderen die niet naar school gaan, voelen zich soms eenzaam en buitengesloten. De andere kant is dat voor sommige kinderen geldt dat na een moeilijke periode op school, ze tijd nodig hebben om bij te komen. Dan is juist het aandringen op zo snel mogelijk weer naar school niet helpend.

Voor ouders is het ook heftig. Zien dat het niet goed gaat met je kind is al zwaar op zich. Maar ook constant strijden om een plek te vinden, in gesprek moeten met soms wel 10 of meer vertegenwoordigers van allerlei instanties en de frustratie als het om allerlei systeemproblemen niet lukt om een oplossing te vinden. De wachtlijst bij de Onderwijsconsulenten, of simpelweg de lange rij scholen die stuk voor stuk weigeren je kind een kans te geven. En natuurlijk de praktische problemen. Veel ouders zijn bijvoorbeeld genoodzaakt te stoppen met werken.

Oplossingen

1. Voorkomen van thuiszitten

Veel problemen beginnen met iets kleins. Een voorval op school, een onhandige actie van een leraar, te snel concluderen dat een kind 'een speciaal onderwijs-kind' is of moeilijk doen over kleine aanpassingen. Soms weten scholen niet hoe ze hulp kunnen inschakelen. Er is heel veel winst te behalen door te zorgen dat kinderen snel en voldoende passende ondersteuning krijgen. Dit vraagt om investeringen in deskundigheid in de school, lerarenopleidingen die meer aandacht besteden aan passend onderwijs, het makkelijker maken voor leraren om hulp in te roepen, kleinere klassen en een goede samenwerking tussen kinderen, ouders en school. We zien helaas nog veel te vaak dat een probleem dat klein begint, uiteindelijk enorm groot wordt door kennisgebrek, te weinig tijd, systeemproblemen en een veel te lange doorlooptijd.

2. Dekkend onderwijsaanbod

Op veel plekken is er nog steeds geen dekkend aanbod van onderwijsvoorzieningen. Het is in sommige regio's bijvoorbeeld niet mogelijk om havo of vwo te doen in het voortgezet speciaal onderwijs. Heel veel scholen zijn niet toegankelijk voor kinderen in een rolstoel. En dat zijn slechts twee voorbeelden. Het moet veel duidelijker worden wat we bedoelen met dekkend aanbod en er moet strenger toezicht komen op regio's waarin dit niet geboden wordt.

3. Maatwerk mogelijk maken

Er zullen altijd kinderen zijn die net wat anders nodig hebben dan we in het systeem hebben bedacht. Laat in die gevallen het belang van het kind voorop staan. Soms hebben kinderen even rust nodig en is afstandsonderwijs de oplossing. Of helpt het als ze halve dagen naar school gaan. Een jaar extra doen, ook al is het schoolbeleid dat dit niet mag. Er zijn de laatste tijd goede stappen gezet om dit meer mogelijk te maken. We zien echter een grote terughoudendheid om deze mogelijkheden ook te gebruiken. Omdat scholen denken dat het niet mag van de Inspectie, ze zelf

niet weten wat er mogelijk is of simpelweg 'omdat we het hier nu eenmaal niet zo doen' of 'straks wil iedereen maatwerk'. Laat het belang van het kind bovenaan staan, ook als dat betekent dat we het net even anders moeten doen.

Wat helpt niet?

In de pogingen om het aantal thuiszitters te verminderen worden soms ook maatregelen voorgesteld die in onze ogen juist een tegengesteld effect hebben. Het zijn maatregelen die goed klinken, maar in de praktijk juist schade opleveren. De belangrijkste is het toepassen van drang en dwang en (dreigen met) het inzetten van Veilig Thuis als een kind thuis komt te zitten. Wij horen bij Ouders & Onderwijs dagelijks de enorm schadelijke gevolgen hiervan. Er komt nog meer druk te staan op gezinnen en de vertrouwensband met school is meteen verdwenen. Het leidt nooit tot een oplossing.

We zien ook dat de thuiszittersproblematiek door partijen wordt aangegrepen om vergaande voorstellen te doen om meer te registreren, meer gegevens te delen en bijvoorbeeld doorzettingsmacht voor zichzelf te organiseren. Los van de gevolgen voor de privacy van kinderen en de bureaucratie die erbij komt kijken, lost dit in de kern geen enkel probleem op. Laten we vooral kijken naar wat er op scholen zelf beter kan, beter samenwerken met ouders en zorgen voor dekkend onderwijsaanbod en maatwerk voor kinderen die dat nodig hebben.